

Dalum Kloster.

Et Bidrag til dets Historie efter Reformationen.

Af cand. theol. *Johannes Berg.*

Ved Reformationens ¹⁾ endelige Gennemførelse blev alt Klostergodset her i Landet som Følge af Bestemmelsen paa Stænderrigsdagen i Oktober 1536 inddraget under Kronen; allerede en Del Aar før var *Johan Friis* blevet Forstander paa Dalum Kloster, og 1548 ²⁾ fik han hele Godset som Len.

Ganske naturligt betød Reformationen en enorm Omvæltning for Klostrene, dog var man i Overgangstiden saa human delvis at lade Klostrenes Beboere blive boende til deres Død. I Følge Kirkeordinansen af 2. Septbr. 1537 var Ordningen for Klostrene den, at Tiggermunkene straks skulde forvises og søge et „mere hæderligt Erhverv“; dem havde man i lange Tider set skævt til med Henblik paa de forfærdende Perspektiver, det vilde drage med sig, at gøre Tiggeri til Idealet for Tilværelsen; Herreklostrene (d. v. s. Klostre med Godstilliggende, derimellem ogsaa Nonneklostre) behandlede man anderledes, idet Munkene dér maatte forblive til deres Død; men der stilledes dem den uomgængelige Betingelse, at der skulde afholdes luthersk Guds-tjeneste i Klostrene; endnu 1571 ³⁾ fandtes der nogle faa Nonner i Dalum. I det hele taget traf Regeringen Forholdsregler for Klostrenes Beboere, saa der blev sørget for dem, saaledes indskærper Christian III i en Forordning ⁴⁾ om Nonneklostre 1545 de Lensmænd, der er forlenede med saadanne, at tage sig af Nonnerne og iøvrigt holde Klostret vedlige, det hedder bl. a.: „at hver Klosterjomfru, som er sin Priorinde hørige og lydige

1) Om Perioden for Fyns Stifts Vedkommende kan henvises til H. F. Rørdams Afhandling om Biskop Sadolin i Saml. til Fyns Historie og Topografi IV, 1—179.

2) *Annales Eccl. Dan. III*, 303.

3) *Suhm I*, 190.

4) *Ny danske Magazin I*, 191.

og vil blive udi sit Kloster og skikke sig efter vor Ordinans og Befaling, som foreskrevet staa, saa skulde samme Klosters Forstandere, som samme Kloster i Værge have, give hvert Aar til hendes Underholdning: 5 Tønder Brød, 25 Skæpper Mel, 13 Tønder Øl, 2 Pund Malt, 10 Skæpper Humle, 2 levende Svin, 6 levende Lam, 2 levende Faar, 6 levende Gæs, 10 Par Høns, 1 Fjerding Smør, 1 Fjerding saltet Sild, $\frac{1}{2}$ Td. Fisk, 1 Skp. Boghvedegryn, 1 Skp. Byggryn, $\frac{1}{2}$ Skp. Havregryn, 1 Skp. Ærter, 1 Fjerding Æddike, 3 Skæpper Salt, 10 Læs Ved, $\frac{1}{2}$ lest Kul. Og derimod skal samme Klosters Forstandere, som med samme Kloster forlente er, have alt det forskrevne Kloster Gods, som Priorinden og Jomfruerne selv hertil udi Værge haft haver, og deraf bygge og forbedre Klostret og Klostergaarden.“

Johan Friis døde 1570 og efterfølges af Rigsraad *Jacob Ulfeldt* († 1593), der havde Dalum i Len 1571—79; han var som ung kommen ind i Statstjenesten, deltog bl. a. i Syvaarskrigen, blev 1566 Medlem af Rigsraadet, men sattes snart efter ud af dette, uvist hvorfor, optoges igen deri 1570 og fik Aaret efter Dalum og Sct. Knuds Klostre i Len. 1571⁵⁾ indskærper Frederik II ham at holde Sct. Knuds Kirke vedlige: „Vider, at efterdi Vi til os have ladet annamme Sct. Knuds Kloster i Odense, og Vi forfarer, at Priorerne, som før Eder have haft samme Kloster i Befaling, altid har holdt Kirken dér sammesteds ved Hævd, Magt og Bygning, da paa det at samme Kirke, hvori Vor kjære Herre og Fader,⁶⁾ salig og højlovlig Ihukommelse, og andre Konger have deres Begravelse, maa blive ved god Magt holdt, bede vi Eder og ville, at I retter Eder efter at holde den ved god Bygning færdig, saa at hvis Brøst, som enten nu eller i Fremtiden kan findes enten paa Tag eller udi andre Maader maa udi Tide blive hjulpet og igen tilflyet.“ Blandt de mange Hverv, Ulfeldt fik, var flere diplomatiske Sendelser, af hvilke en blev skæbnsvanger for ham: Han var 1578 sendt i Spidsen for et Gesandtskab til Rusland i den Hensigt at formaa den russiske Czar Ivan IV Vassi-

⁵⁾ Vedel Simonsen: Odense Bys Hist. IV, 154.

⁶⁾ Christian III bisattes 3. Febr. 1559 i Sct. Knuds Kirke, men flyttedes 1579 til Helligtrekongers Kapel i Roskilde Domkirke, hvor Sønnen Frederik II lod opføre det nuværende Renaissance-Gravminde over ham.

ljevitsch til at slutte en „evig“ Fred. Czaren optraadte imidlertid meget hensynsløst overfor dem og behandlede dem næsten som Fanger, og Ulfeldt, der anede Uraad, forsøgte da at redde sig og sine Landsmænd ved paa eget Ansvar at forandre den kgl. Instruks, saa at den „evige“ Fred blev ændret til 15 Aars Fred. Da Frederik II ved hans Tilbagekomst Nytaar 1579 hørte om dette, blev han rasende paa Ulfeldt og nægtede at godkende Freden, og paa et Rigsraadmøde 13. Juli blev han udstødt af dette og mistede alle sine Len og ved den Lejlighed ogsaa Dalum. Den 22. Juli udsendte Ulfeldt en Beretning⁷⁾ om dette Togt for at retfærdiggøre sig, men han opnaaede intet gunstigt Resultat derved.

Hans Efterfølger paa Dalum blev Rigsraaden *Absalon Gøe* fra 1579—1602; han omtales i Jacob Madsens⁸⁾ Visitatsbog.

Efter ham fulgte *Åxel Brahe* til Elvedgaard, som havde Lenet 1602—1616, han havde tidligere haft Odensegaard (Sct. Hans Kl.) 1585—95 og Helsingborg 1595—1602; ved Freden i Knærød 1613 var han Deltager i Forhandlingerne. Han døde 14. August 1616 paa Dalum og begravedes i Vævlinge Kirke, hvor der findes en Ligsten over ham; en Broder til ham er den berømte Astronom Tyge Brahe, medens en Datter af ham, Sofie,⁹⁾ blev gift med den følgende Lensmand, den som Theolog navnkundige Holger Rosenkrantz.

Ved et Rigsraadmøde i Kolding 1. December 1616 havde Christian IV meddelt sit Raad, at han „efterdi en ganske Hob af Rigsraadet ved Døden er henkaldt, og et Par af dem, som leve, er gamle og uformusomme“, ønskede en Del nye udnævnte, hvori blandt var *Holger Rosenkrantz*,¹⁰⁾ og som sit første Len fik han Dalum Kloster, hvilket han imidlertid kun havde 3 Aar (1617—20), 1618—20 havde han endvidere Skinnerup (nuv. Ulriksholm), som Christian IV havde købt 1616, og 1618—27 havde han Odensegaard. Naar han saa kort Tid efter gav Afkald paa Dalum, maa det sikkert ikke forstaas, som om der var nogen Uoverens-

7) Regesta Dipl. II, 386 Nr. 3435.

8) Side 35 i Historisk Samfunds Udgave ved A. R. Idum.

9) Hun overlevede sin Mand H. Rosenkrantz til 1649, deres Datter Sofie Rosenkrantz ægtede Sten Brahe til Knudstrup.

10) J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, Side 159.

stemmelser mellem ham og Kongen, endnu havde han Kongens Gunst fuldtud; men han har formodentlig ikke ønsket dette Len, naar han samtidig havde det store Odensegaard Len.

1620—39 havde Fru *Ellen Marsvin*, Moder til Christian IV's Gemalinde Kirstine Munk, Dalum Kloster som Len, og som Følge heraf tjente det af og til som kgl. Residens. Det første Vidnesbyrd om Kongens Ophold her er et Brev¹¹⁾ dateret Dalum 17. August 1620, hvori han meddeler Kansleren Christian Friis, at han venter, at Rigsraadet vil bevilge en Skat til at erstatte Kongen det Laan, han havde ydet den for sin Ødselhed bekendte Kong Jacob I¹²⁾ i England, „da det Aaret tilforn havde været villigt til at bevilge en Understøttelse til de böhmiske Stænder;“ Laanets Størrelse var iflg. et Brev¹³⁾ dat. Westminster 19. Oktober 1620: 200,000 Rigsdaler. Som Følge af Kongens hyppige Ophold paa Dalum blev Rigsraadet ofte sammenkaldt i Odense, saaledes forlanger Kongen i et Brev¹⁴⁾, dat. Dalum 8. Marts 1623, en Betænkning af Raadet over en Del Sager, bl. a. et større Laan til Holland, Striden med Frankrig, Fæstningers Istandsættelse, og tillige skal Raadet være opmærksom paa Sveriges Rustninger. Af mere privat Art er to Breve¹⁵⁾ dat. Dalum 15. Februar 1627, hvori han opfordrer Rentemesteren Ove Høg til at sende Lensmændenes Optegnelser over Bekostningen ved Prinsens¹⁶⁾ Rejse i Landet, endvidere skal Rentemesteren sende nogle Musikere til Odense for efter Anvisning af Fru Ellen at musicere med Kongens Børn.

Imidlertid havde Kongen 1625 indladt sig i Trediveaarskrigen, men lider Nederlag i Slaget ved Lutter am Barenberg 17. August 1626 og foretager nu som eneste Redning en Flugt op gennem Sønderjylland til Fyn, hvor han tager Ophold paa Dalum Kloster. Fremtiden syntes mørk for Landet, og ikke faa mente, at dets Undergang var nær; Kongen var ene og alene optaget af at faa Fred paa nogenlunde antagelige Vilkaar. Som Følge af den faretruende Situation var Rigsraadet sammenkaldt i Odense, og Kon-

¹¹⁾ Regesta dipl. II, 659 Nr. 5935.

¹²⁾ Var gift med Kongens ældre Søster Anna.

¹³⁾ Regesta dipl. II, 660 Nr. 5946.

¹⁴⁾ Regesta dipl. II, 687 Nr. 6198.

¹⁵⁾ Regesta dipl. II, 739 Nr. 6662 og 6663.

¹⁶⁾ Christian, der døde som Tronfølger 1647.

gen ledede fra Dalum en Del Forhandlinger med Raadet, som iøvrigt stod skeptisk over for Kongens Krigsførelse, ja d. 8. Novbr. tilkendegav det aabenlyst en Misfornøjelse¹⁷⁾ med de kgl. Lejetroppers Huséren i Jylland, idet de skulde være værre end Fjenden, og nogle Rigsraader skrev ligefrem til ham, at Fjendens Fremgang i Holsten truede med at ruinere Landet med Mord og Brand, „ligesom eders Majestæts egne geworbne Folk nu siges at gøre“. Kongen søgte for sin Part at retfærdiggøre sit Tilbagetog i et Brev¹⁸⁾ fra Dalum 5. Oktober 1627, hvori han hævder, at han maatte forlade Holsten, „fordi Hertug Frederik¹⁹⁾ gjorde Fjenden al den Hjælp, han formaaede,“ og at det havde været hans Hensigt ved Flensborg at samle Arméen, „men en panisk Skræk greb Folkene“.

Den 11. Oktober²⁰⁾ udsteder Kongen et Fredsforslag, og 15. Oktober udsendes fra Dalum et Udkast²¹⁾ til en Instruktion for et Gesandtskab bestaaende af Christian Friis og Tage Thott til Kongen i Sverige for at bede ham om Hjælp mod Kejseren, og 18. Oktober²²⁾ udsteder Rigsraadet fra Dalum en Opfordring til Hertugen af Friedland (Wallenstein)²³⁾ om at skaane Danmarks Rige og dets Lensfyrstendømme for Fjendtligheder, da disse Lande „ikke paa nogensomhelst Maade havde deltaget i Krigen“.

Som bekendt opnaaede Kongen en taalelig Fred i Lübeck 1629.

Den betydeligste af Rigsraaderne i denne kritiske Tid var utvivlsomt Holger Rosenkrantz, som da boede paa Odensegaard; meget paafaldende er det derfor, at Rosenkrantz under disse vigtige Forhandlinger forlod Odense. Aarsagen hertil er ikke

¹⁷⁾ Regesta dipl. II, 755.

¹⁸⁾ Regesta dipl. II, 751 Nr. 6765.

¹⁹⁾ Hertug af Gottorp, ældste Søn af Hertug Johan Adolf og Augusta, Christian IV's Søster; efter Lutter am Barenberg-Katastrofen blev hans Holdning mod Danmark fjendtlig, og han undsaa sig ikke for at optræde som Spion. 1629 besatte Kongen hans Land, men han opnaaede dog Amnesti ved Freden i Lybeck s. A.

²⁰⁾ Regesta dipl. II, 752 Nr. 6769.

²¹⁾ Regesta dipl. II, 752 Nr. 6771.

²²⁾ Regesta dipl. II, 752 Nr. 6773.

²³⁾ Wallensteins Hertugdømme i Böhmen, han blev 1623 af Kejser Ferdinand II ophøjet til Hertug af Friedland med Residensstad i Gitschin.

ganske anskuelig, men sikkert er det, at Rosenkrantz i lang Tid har været utilfreds med sit Hverv som Rigsraad, idet han allerede 1623 havde indgivet Ansøgning om Kongens Tilladelse til at træde ud af Raadet; dette Skridt var uden Sidestykke, naar man betænker, at Raadsbestillingen ikke var en Stilling, man kunde sige af, naar det passede en, men man udnævntes for Livstid, og kun i enkelte Tilfælde kunde Kongen tillade en gammel „uformusom“ Rigsraad at træde tilbage, dog uden egentlig Afskedigelse. Naar en Mand som Rosenkrantz i sin bedste Alder og med alle Betingelser for at kunne opfylde denne vigtige Stilling alligevel vilde renoncere derpaa, maa det ikke forstaas, som om Rosenkrantz har haft noget Udstaaende med Kongen eller Rigsraadsmedlemmerne, men man maa finde Aarsagen hertil i den dybe, indre Krise, som Rosenkrantz i disse Aar var inde i. Han havde i sin Ungdom som evnerig Theolog kastet sig over dette Studium med Iver, og efter Studierejser i Udlandet har det sikkert været hans højeste Ønske at leve i Ro og Stilhed paa sit fædrene Gods Rosenholm og fordybe sig i Studierne, og som den dybe, samvittighedsfulde Mand, han var, syntes han ikke, han som Rigsraad var paa den Plads, Gud havde bestemt ham til, hertil bidrog Kongens ulykkelige Krigsførelse, Landets uvisse Skæbne og vel ogsaa Muligheden af som Rigsraadsmedlem at komme til at træffe Beslutninger, hvis Konsekvens han ikke kunde overskue; dog er den Maade, hvorpaa han valgte Retræten, ikke helt uangribelig for Kritik.

Men tilbage til Møderne i Odense: Han har undertegnet en Betænkning af 4. Oktober,²⁴⁾ medens hans Underskrift mangler i den følgende af 9. Oktober; i et kgl. Brev dat. Dalum 14. Oktober beder Kongen ham blive i Odense, „eftersom der dagligt forefalder adskilligt at forrette og derfor vel behøves nogle af vores gode Mænd og Raad her hos os at være til Stede.“ Og Dagen efter, da Raadet fra Dalum blev indkaldt til et nyt Møde i Slagelse i November, traf Indkaldelsesbrevet ikke ham selv, men hans Skriver paa Odensegaard; om han var til Stede paa dette Møde den 8. November i Slagelse ved vi ikke, men selv om han har været der, har han iflg. Professor Oskar Andersen ²⁵⁾ ikke underskrevet

²⁴⁾ J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde: 210 og følgende.

²⁵⁾ Anførte Skrift: Side 211.

dette Møde og altsaa heller ikke den paa dette Møde affattede Mistillidserklæring til Kongen (se Side 179 foroven).

Imidlertid synes andre Medlemmer af Raadet at have fulgt Rosenkrantz's Eksempel, thi i et Brev dateret Dalum 1. November skriver Christian IV til Rigskansleren Jacob Ulfeldt,²⁶⁾ at han skal komme til ham, „eftersom *ingen* af Rigets Raad nu er her til Stede“.

Rosenkrantz var rejst til Göteborg med sin Familie og sit Bohave, men slog sig senere ned i Helsingborg, og i November 1627 anmoder han gennem sin Ven Albert Skeel hele Raadet om sin Afsked, hvilket tilstaaes ham i en Skrivelse fra Raadet den 7. Januar 1628. Kongen havde i Mellemtiden inddraget hans Len Odensegaard og foreløbigt givet det til Mogens Kaas, fordi han uden Tilladelse havde forladt det. Saaledes fik Rosenkrantz sit Ønske opfyldt; men Kongen glemte ham ikke, og Forholdet mellem dem blev nu herefter temmelig køligt.

Foruden denne politiske Affære knytter der sig en Begivenhed af mere privat Art til Kongens Ophold paa Dalum Kloster. Under hans Ophold dér i Efteraaret 1627 bliver Kirstine Munk kendt med en af Kongens Officerer, Rhingreven Otto Ludvig, hvilket foraarsager et Brud mellem Kongen og Kirstine Munk, dog synes Ellen Marsvin stadig at have staaet paa god Fod med Kongen, siden hun beholdt Lenet en Del Aar endnu. I denne Periode var Odensebispens Hans Mikkelsen ²⁷⁾ en hyppig Gæst paa Dalum; han havde tidligere været Fru Ellens Huskapellan og var under hendes Indflydelse blevet Biskop over Fyns Stift.

Efter Ellen Marsvin blev *Steen Andersen Bille* Lensmand paa Klostret fra 1639—45.

Han efterfulgtes af *Ivar Vind*, som havde Lenet fra 1646 til sin Død 1658; han havde i sin Ungdom rejst en Del i Udlandet, var 1612 blevet ansat i Kancelliet, 1619 var han med Christian IV til hans Møde med Gustav Adolf i Halmstad, flere Gange var han til Stede ved Herredage i Norge og fik 1637 Lundenæs Len i Jylland; baade 1635 og 1640—41 forhandlede han paa Kongens Vegne med Kirstine Munk og hendes Moder. 1644 var han med i Slaget paa Kolberger Heide, samme Aar Medlem af Rigsraadet,

²⁶⁾ En Søn af Rigsraaden, den tidl. Lensmand paa Dalum, Jacob Ulfeldt.

²⁷⁾ Saml. til Fyns Hist. og Topogr. V, 395, 402, 410.

1645 bytter han Lundenæs Len med Dalum Kloster. Da Karl Gustav 1658 hærgede Fyn, blev han taget til Fange, men døde kort efter, den 17. Februar 1658. Han ægtede i Juni 1621 Helvig Skinkel.

Uden Tvivl var han en af de betydeligste Lensmænd paa Klosteret, ligesom han ogsaa frem for nogen anden har sat sit Præg paa Klosterkirken. Ved sin Tiltrædelse til Dalum fik han af Christian IV Lov til at benytte det i Kirkens nordre Korsarm værende Kapel til sig og sin Familie mod at vedligeholde Kirken, som da var meget brøstfældig. Herom beretter en Tavle i Korsarmens nordre Væg: „Befal Herren dine Gerninger, saa skal din Sag gaa frem. Anno 1646 haffuer Konig Christian den Fierde sielf wærit i Dalum Kirke oc naadigste bewilditt Ifwer Wind dette Capel til min, min kære Hustru och Arfuingers Begravelse, hvorimod jeg loffuede at giffue til Dalum Kirckes Reparation, som da var meget brystfeldig, 400 Specie Rigsdaler, som erlagt er och loffuer samme Bewelgning haffuer jeg dette Capel med Epitaphio oc Ornamenten. — Loed opbygge de Gud oc Kircken til Ære, huilcket jeg oc mine Arfuingen sielf skal holde vedlige oc til dis Conseriation (Bevarelse) da er af mig dertil lagt noget Langilde af en Gaard efter den Foundation derpaa gjort er.“

Paa det store Barok-Epitafium (paa samme Væg) over ham og hans Hustru læses følgende: „Dominus providebit. Her ligger begraaffuen ærlig og velbiurdig Mand Hr. Iffuer Wind til Nørholm, Ridder, Danmarekis Rigis Raad og kgl. Majestæts Befalingsmand udi Dalum Kloster, Cantor udi Wiborg, Canonicus i Ribe oc Aarhus oc Vicarius i Roskilde Kapitler, som tjente udi Christian Quarti Cantzelie første Gang i 9 Aar fra anno 1612 til 1621 oc siden var øffuerste Secreterer udi 18 fulde Aar fra anno 1626 til 1644. Hand bleff sat i Raadet, døde 17. Februarii 1658. Disligeste hans kjære Hustru ærlig och welbiurdig Fru Helvig Skinkel. Gud giffue dennem en glædelig Opstandelse paa yderste Dommedag.“

Indtil 1926 stod disse Begravelser i Kapellet, men da dette ved den i dette Aar paabegyndte store Restaurering af Kirken blev inddraget til Kirkelokale, blev Kisterne med den Vind'ske Slægt nedsat paa Kirkegaarden umiddelbart ved den søndre Mur, hvori der blev indsat en smuk Sandstenstavle med følgende Inskription:

„Ved Inddragelse i Aaret 1926 af det Vind'ske Kapel til Brug for Dalum Menighed overflytted til dette Sted de jordiske Levninger af

IVAR VIND

* 1 : 6 : 1590 † 17 : 2 : 1658

Lensmand paa Dalum Kloster

og hans Hustru

HELVIG SKINKEL

* 12 : 1 : 1602 † 28 : 6 : 1677

tilligemed Børn.

REQVIESCANT IN PACE.“

Som lige berørt hærgede Svenskerne Landet i hans sidste Aar, ikke mindst var det gaaet ud over Klosters Bønder, herom vidner et Klageskrift²⁸⁾ efter denne ulykkelige Tid; det hedder bl. a.: „Eftersom vi meget elendige og slet forarmede Hs. kgl. Majestæts Tjenere under Dalum Klosters Len ere først af Fjendens umilde og tyranniske Haand, frem for andre, saa ynkeligen medhandlede, forpinte, udsugede, ja den største Del saa slet i Grunden ødelagte, at vi maa med elendige Hustruer og Børn ved Betlestaven, med Suk og Sult søge vort Brød. Nu, da den naadefulde Gud ved sin vældige Haands Kraft haver udfriet os af Fjendens Haand og igen forlenet os den ønskelige Fred, hvorfor hans fuldkommelige Navn være lovet, haver en ringe Del af os arme Betlere begivet os til de faa efterblevne forrustede Hytter, i den gode Forhaabning, at vi ville begynde igen at dyrke Jorden.“

Efter Vinds Død kom Godset fra Kronen, idet det 1658 blev pantsat til *Jens Lassen*, som 1661 fik Skøde paa hele Godset, ca. 2400 Tdr. Hartkorn. Han var 1650 Skriver hos Lensmanden i Kristiansstad, 1651 blev han Renteskriver i København og begyndte nu at drive Handelsvirksomhed i større Stil; 1657 paatog han sig at levere 3500 Tdr. Rug samt Proviantering af 4000 Mand i Norge 1 Aar, hvorfor han af Rigsraadet fik Dalum Len i Pant; 1661 blev han Landsdommer paa Fyn og fik endvidere 1664 Skøde paa det ret omfattende Sct. Knud Kloster. Det Gods, som iflg. Skødet 1661²⁹⁾ tilfaldt *Jens Lassen*, var følgende:

²⁸⁾ Samlinger til Fyns Hist. og Topografi X, 20.

²⁹⁾ Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet Jordegods i Danmark fra Reformationen til Nutiden II, 133, efter Skatkammerets Skødebog, Koncept 515, Bilag.

Dalum Gaard med tilliggende Enemærke, Skov og Herlighed (Htk. 37 Tdr. 6 Skpr. 2 $\frac{3}{4}$ Fdk. à 60 Rdl. Td.), Bygning (500 Rdl.) og underliggende Bøndergods i Dalum Birk: Bellinge 8 Helgaarde, 9 Halvgaarde, 3 Bol, 2 Huse med Jord, hvoraf 1 øde, 5 Huse, hvoriblandt Smedehuset, en Afgift af hele Bellinge By, i *Hjallese*: 20 Halvgaarde, 2 Huse, 2 Gadehuse samt Smedehuset, hvoraf Hjallese By svarer Landgildet, i *Hunderup* 8 Gaarde, i *Dyrup* 2 Gaarde, i *Højme* 12 Gaarde, 1 Hus, i *Sanderum* 16 Gaarde, 2 Gadehuse, en Afgift, alle Sanderum Mænd svarer, i *Elmelund* 1 Gaard, 13 Halvgaarde, 1 Smedehus, 1 Gadehus, i *Ravnebjerg* 11 Halvgaarde, hvoraf 2 tillige svarer af en Dam, 2 Gadehuse, 1 øde Jord, i *Brændekilde* 6 Helgaarde, 6 Halvgaarde, 1 Bol, 1 Gadehus, i *Render* 2 Helgaarde, 1 Halvgaard, 2 Gadehuse og en Afgift 6 Mænd svarer af Render Hede og Skovhøjene, 1 Stampemølle paa Bellinge Mark, hvoraf en Feldbereder i Odense svarer Dalum Mølle. Helgaardene Knudstrup, Bølle-mose, Store Hesbjerg, Dyred, Ernebjerg, Stærmose, Broholm, Lille Stærmose, Tobo, Store Appe. Halvgaardene Vosemose, Krage-mose, Lille Hesbjerg, Skræppenborg, Brunsvig, Lille Appe og Skouenborg. Husene: Nørrenberg og Vittenberg svarer af Overdrevet, desuden svarer Store Hesbjerg af Flintebjerg Hus og Byggested, Stærmose og Lille Stærmose af Render Hede, Lindemæhusene 3, som alle svarer af Overdrevet og tillige af en øde Jord.

Fangel Sogn og By: 7 Helgaarde, 3 Halvgaarde, 2 Bol, Smedehuset, 1 Gadehus, i *Volderslev*: 2 Helgaarde, 2 Halvgaarde, 1 Bol, i *Svendstrup*: 3 Helgaarde, 1 Halvgaard, i *Verninge* Sogn og By: 3 Helgaarde, i *Hjelmerup*: 2 Helgaarde, 2 Halvgaarde, i *Brylle* Sogn og By: 3 Halvgaarde, i *Gundestrup*: 2 Halvgaarde, hvoraf 1 tillige svarer af en Ager, som laa til Broholm, 1 Hus, i *Tommerup* Sogn og By: 1 Helgaard, 2 Bol, 1 Hus, i *Højby* Sogn og By: 2 Helgaarde og 1 Halvgaard, i *Allerup* Sogn og By: 1 Helgaard, i *Marslev* Sogn og By: 1 Helgaard, 4 Halvgaarde, 1 Afgift, i *Agdrup* Sogn og By: 1 Halvgaard i Kirkeby, 1 Helgaard i Ladby, i *Allesø* By: 1 Helgaard, i *Bellinge* By: 1 Helgaard, i *Lumby-Taarup*: 3 Helgaarde, i *Vissenbjerg* Sogn: I Bred 5 Halvgaarde, 1 Afgift, som alle Bredmænd svarer, Helgaarden Kaadekilde, i *Kingstrup* 2 Helgaarde, i *Harndrup*: 1 Hus, i *Voldtofte*: 1 Halvgaard, i *Ørritslev*: 1 Bol, i *Morud*: 1 Bol, *Heden* Sogn og By: 2 Halvgaarde, i *Bregndør*: 1 Helgaard.

Bøndergods og Skove Htk. 2103 Tdr. 2 Skpr. 2½ Fdk. à 50 Rdl. Td. samt jus patronatus til Dalum Kirke (Htk. 11½ Td. 3 Skpr. 1 Alb. à 50 Rdl. Td.) og Birkeret til Dalum Birk: 1000 Rdl.

Følgende Gods i *Rugaards* Len: I *Bred* 2 jordegne Gaarde, 1 Fæstegaard, 1 Bol, i *Skovsby* 3 jordegne Gaarde, 1 Fæstegaard med tilhørende Skov, 2 Bol, i *Kelstrup* 6 jordegne Gaarde, Fæstegaarden Grøftebjerg med tilhørende Skov i dens Løkke, i *Haarslev* 2 Fæstegaarde, Fæstegaarden Strassborg, Fæstegaarden Bjørnsbo, 1 Hus ved Steglebjerg, i *Skovsgaarde* 8 Fæstegaarde, i *Nyemark* 2 Fæstegaarde, Fæstegaarden Trolledal, i *Haarslev* Sogn endvidere 5 Bol samt Bolet Padesø

for 98,460 Rigsdaler 37 Skilling.

Dog forbeholdt Kronen sig Forkøbsretten til Godset.

Imidlertid kom Jens Lassen i Restance for Skat til et Beløb af 16,000 Rdl., for hvilket Beløb Kronen gjorde Udlæg. Han sælger Godset i 1681, og *Didrik Schult* til Findstrup faar Skøde³⁰⁾ derpaa; til Ære for Christian V forandrer denne Gaardens Navn til Christiansdal. Ifølge Skødet omfattede Godset følgende:

Dalum Hovedgaard (Htk. 37 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. à 100 Rdl. Td.)	3783 Rdl. 5 Mk
Bygningen	500 —
Birkerettigheden	1000 —
Møllen (Htk. 49 Tdr. 6 Skpr. à 50 Rdl. Td.)	2487 —
Jus patronatus til Dalum Kirke (Htk. 22½ Td.)	594 —
Jus patronatus til Sanderum (Htk. 38½ Td. à 25 Rdl. Td.	962 —
Bøndergods (200 Tdr. à 50 Rdl. Td.)	10000 —
	<hr/>
	19326 Rdl. 5 Mk.
÷ en Fordring paa...	16000 —
	<hr/>
	3326 Rdl. 5 Mk.

Den følgende Ejer Admiral *Gabel* (gift m. en Datter af *Didrik Schult*, *Frederikke Christiane*) solgte 1718 Godset til *Frederik IV*, og det blev da fynsk Ryttergods til 1765, da Kammerherre *Ben-*

³⁰⁾ Anførte Skrift: II, 512.

zon ved en Auktion købte Godset; han havde efter sin Farbroder Gehejmeraad Jacob Benzon 1755 arvet Herregaarden Rugaard i Jylland og Cathrinebjerg i Sjælland som Stamhus samt 80,000 Rdl. til Køb af endnu et Stamhus, hvorfor han 1779 købte Tirsbæk ved Vejle, som han fik oprettet til Stamhus, men overførte 1787 Stamhusbaandet til Christiansdal, som blev i hans Slægts Eje til 1882, da Baron *Zytphen-Adeler* købte det. Efter endnu et Par Gange at have skiftet Ejere blev det 1906 solgt til den *katholske Sct. Hedevisgorden*, som nu ejer Klostret og har indrettet et Rekreatiønshjem dér.

Endnu skal bemærkes, at i 1930 er der opført et katholsk Kapel paa Klostrets Grund.

